

Ю. І. Казарінов, Національний авіаційний університет

**КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ
ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРА ПРОЕКТУ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ „ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ”**

Казарінов Ю. І.

Компетентісний підхід у формуванні системи підготовки менеджера проекту під час викладання навчальної дисципліни „Інтелектуальна власність”

У статті на основі аналізу наукових праць розглядається фактори, які формують визначений алгоритм освітньої діяльності та процес формування професійних компетенцій фахівця. Важливість розробки інструментів моніторингу для оцінки знань фахівця і досягнутого рівня професійних якостей та компетентності особи підкреслюється в ній також.

Ключові слова : компетенції, компетентісний підхід, система підготовки, освіта, менеджер проекту, інтелектуальна власність.

Казаринов Ю. И.

Компетентностный подход в формировании системы подготовки менеджера проекта при преподавании учебной дисциплины „Интеллектуальная собственность”

В статье на основе анализа научных трудов рассматриваются факторы, которые формируют определенный алгоритм образовательной деятельности и процесса формирования профессиональных компетенций специалиста. Важность разработки инструментов мониторинга для оценки знаний специалиста и достигнутого уровня профессиональных качеств и компетентности человека подчеркивается в ней также.

Ключевые слова: компетенции, компетентностный подход, система подготовки, образование, менеджер проекта, интеллектуальная собственность.

В освітній сфері проблематика компетентності повстала після неоднозначних сигналів сучасного ринку праці про недостатню підготовленість нових кадрів по відношенню до ключових компетенцій. В наш час робота на підприємствах в умовах жорсткого конкурентного середовища вимагає від працівника не тільки вміння оперувати існуючими технологіями та знаннями, але й бути готовим до змін та пристосовуватись до нових потреб ринку праці,

активно діяти та швидко приймати рішення, оперувати та керувати інформаційними потоками, нести відповідальність і головне – бути відкритим до нових знань та вміти навчатись впродовж всього періоду праці. Наприклад, в багатьох розвинутих країнах поширюється система матеріального стимулювання працівника, яка отримала назву – плата за знання. В основу цієї системи було покладено винагорода працівника за оволодіння додатковими навиками або знаннями. Стосовно категорії персоналу, до якої належать її проектні менеджери, функціональною особливістю яких є процес самостійного творчого мислення, впровадження новітніх досягнень науково-технічного прогресу безпосередньо у виробничий процес або організація і впровадження новітніх технологій управління і організації виробництва, то до них застосовується система оплати праці – за рівень компетенції персоналу. Ця система враховує не тільки рівень існуючих та опанованих нових знань, умінь та навичок, а й рівень ефективності їх використання під час виконання професійних обов'язків, тобто плата за результат.

Перелічені фактори, а також трансформаційні процеси, що відбуваються у всіх проявах діяльності суспільства не можуть не вплинути на освітню сферу, яка доречі є фундаментальною і формуючою компонентою світогляду особистості, формуючі нові освітні цілі та змінюючи стали стратегічні орієнтири. Поруч з існуючою парадигмою: знання, уміння, навички (ЗУН) в цьому процесі актуалізується поняття компетентності учня з точки зору його майбутньої професійної діяльності.

В сучасній освітній системі цілями навчання становляться не тільки засвоєння основ наук та передача професійно зорієнтованої системи знань, але і створення умов для самовизначення та самореалізації особистості, адже тільки за цих умов суспільство отримає повноцінного члена, а підприємство кваліфікованого працівника. Тому, в задачі викладача входять як трансфер об'єктивно існуючих та науково закріплених фактів так і формування в учня суб'єктивно-особистісних значень отриманої інформації, співвідносними з його особистими цілями навчання та мотивами самовдосконалення.

Означені фактори, у рамках компетентнісного підходу [1], визначають форми організації навчальної діяльності, пов'язані з формуванням в учня осмисленого знання, що може бути досягнуто за рахунок перетворення знакової інформації до його особистісної думки, а від неї - до діяльності. Таке перетворення може здійснитись тільки в тому разі, якщо отримана інформація буде засвоюватись учнем як практичний засіб його майбутніх дій, будучи своєрідним ресурсом і могутнім інструментом вирішення предметно-технологічних, соціокультурних та професійних задач.

Підсумовуючи вище сказане, необхідне зазначити, що актуальність тематики контекстного навчання та інтеграції компетентнісного підходу у навчальній процес обумовлена проблемами адаптації освітньої системи України до сучасних вимог суспільства, а також відповідністю стандартам Болонського процесу, в зв'язку з її інтеграцією у Європейський освітній простір.

Аналізуючи публікації присвячені компетентнісному підходу можна дійти висновку, що терміни „компетенція” та ”компетентність” не є тотожними та характеризують різні аспекти цього процесу.

Так, компетенції можна визначити як певний стандарт – систему чітко прописаних індикаторів сфери діяльності спеціаліста, його права, коло обов'язків та відповідальностей, які пов'язані з посадовою кваліфікаційною характеристикою.

Стосовно компетентності, то вона розглядається як суб'єктивні інтегральні показники якостей особистості, характеризуючи її здібності та готовність до професійної діяльності. Ці якості засновані на знаннях, досвіді й соціалізації, набутих під час навчальної діяльності та зорієнтовані на самостійне і успішне їх застосування в роботі.

Перелічені фактори вказують на складність та поліструктурність цих багатокомпонентних понять. Так, з точки зору суспільних відносин, можна визначити соціальні ключові компетенції, які сприяють найбільш повній

самореалізації та асиміляції людини в динамічно-трансформаційному сучасному середовищі.

Аналіз суспільно-виробничих відносин привносить свої критерії до оцінки компетентності людини, основані на певних кваліфікаційних вимогах та суб'єктивно-діяльнісних аспектах працівника, адже кожна професійна група потребує свого набору компетентностей, формування яких передбачає аналіз діяльності представників даної професії з ціллю визначення ключових і конкретних професійних компетенцій.

Освітня сфера в цьому процесі, будучи безпосередньо як формуючою - з боку суспільства, так і трансформуючою – з боку предметної або галузевої направленості, компонентою, визначає свої компетенції, засновані на когнітивних, вольових та афективних аспектах. При цьому враховуються як потенційні якості і здібності учня, так і набуті в процесі навчання його вміння вирішувати поставлені завдання, аналізувати предметні проблеми та обирати підходи щодо їх вирішення.

Таким чином, з точки зору педагогічного процесу, компетентність людини – це спеціально структуровані та організовані набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають в процесі навчання. Набуті під час навчання компетенції дозволяють людині визначати, ідентифікувати і розв'язувати проблеми, характерні для певного виду діяльності, незалежно від контексту конкретної ситуації. Отже, компетентність, як суб'єктивна характеристика студента – це сукупність інтегрованих складових, що характеризують якісні показники діяльності людини під час реалізації проблемного завдання. Ці показники мають динамічну природу та здатність якісно змінюватись під впливом освітніх технологій у результаті перебігу навчального процесу.

Процес формування професійних компетентній складається з ряду факторів, утворюючи певний алгоритм освітянської діяльності, реалізація якої пов'язана з наступними кроками:

- По-перше, визначення ключових компетенцій, що являє собою універсальні якості та загальні здібності особистості, необхідні для ефективної діяльності в різних професійних та соціальних сферах.

- По-друге, на основі аналізу діяльності представників професій конкретних галузей та з врахуванням ключових компетенцій, визначаються основні професійні компетенції майбутнього фахівця.

Так, компетентність менеджера проекту характеризуються низкою наступних професійних якостей:

- вміння управляти проектами обмеженої складності в рамках існуючих елементів знань проектного менеджменту;
- відповідальність за всі аспекти управління проектом;
- використання процесів, методів, технологій і інструментів з управління проектами.

В залежності від типу організації проекту і визначених повноважень, до основних завдань проектного менеджера належать: планування проекту, управління проектом, участь та контроль за реалізацією проекту [2].

Ці завдання виплавають з цілей проектної діяльності, формуючи зміст та структуру дій, що спрямовані на управління проектом. Так, японський стандарт з управління проектами P2M розділяє проектні дії на три складових:

1. Складова: Дії направлені на створення продукту проекту.
2. Складова: Управлінські дії спрямовані на виконання проекту, в основі яких стоїть узгодження та гармонізація виробничих процесів і елементів управління, відповідно до цілей і задач проекту.
3. Складова: Дії постійної організації, які складаються з дій управління трудовими ресурсами та дій загального управління.

Всі проектні дії взаємопов'язані між собою, відбуваються паралельно, мають складну структуру і потребують від проектного менеджера цілої низки якісних характеристик, як-то: вміння аналізувати та приймати відповідальні рішення, професійного аксіогенезу, значного обсягу опанованих знань і умінь, а головне – розуміння ролі процесів проектної діяльності і їх впливу на результат

продукту проекту. Більшість з цих якостей набуваються тільки в результаті професійної діяльності, але основне підґрунтя майбутніх компетенцій повинно сформуватись під час навчальної діяльності. Тому, основні завдання професійної діяльності проектного менеджера були віддзеркалені у вигляді складових освітньо-кваліфікаційної характеристики та вплинули на формування змісту освітньо-професійної програми для підготовки фахівців даної спеціальності.

- По-третє, формуються освітні цілі та зміст навчання на основі визначених професійних компетенцій. Так, освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ) [3] встановлює кваліфікаційні вимоги до соціально-виробничої діяльності випускника вищого навчального закладу зі спеціальності управління проектами та освітньо-кваліфікаційного рівня і державні вимоги до властивостей та якостей особи, яка здобула певній освітній рівень відповідного фахового спрямування. Стандарт ОКХ ГСВОУ „Освітньо-кваліфікаційна характеристика магістра за спеціальністю 8.1001813 – „Управління проектами” визначає чотири виробничі функції проектного менеджера: проектна, організаційна, технологічна та контрольна, в кожен з яких входить набір типових задач діяльності та умінь.

- Четвертий крок, розробка стандартів спеціальностей, навчальних планів та робочих навчальних програм кожної з дисциплін, які опановуються студентом під час його підготовки, з врахуванням професійно важливих якостей майбутніх спеціалістів.

Так, на основі визначених складових освітньо-кваліфікаційної характеристики була побудована „Освітньо-професійна програма підготовки магістра за спеціальністю 8.1001813 – „Управління проектами” [4], яка складається з наступних блоків:

а) блок гуманітарних та соціально-економічних дисциплін, призначений виховувати політично та економічно розвинуту людину;

б) дисципліни фундаментального блоку, призначені для надання майбутнім фахівцям знань, що складають базову вищу технічну освіту;

в) блок професійно-орієнтованих дисциплін, призначений для надання студентам знань та умінь, необхідних для розуміння об'єктів, суб'єктів, процесів та інструментів проектного менеджменту, економіко-математичного моделювання, основних принципів побудови та функціонування бізнес-систем управління проектами та їх окремих складових частин;

г) блок спеціальних дисциплін, до складу якого входять дисципліни, що надають найбільш універсальні знання та уміння для роботи за фахом.

Зміст навчання та способи побудови кожної з дисциплін, що входять до складу цих блоків, повинні відповідати критеріям контекстного навчання та в своїй сукупності утворювати систему професійної підготовки проектних менеджерів. В зв'язку з цим, під час розробки навчального плану в фундамент дисципліни закладається системна основа і логіка розкриття цього предмету, яка заснована на принципах побудови міждисциплінарних взаємозв'язків та визначених предметних компетенцій на основі аналізу професійних задач спеціаліста.

Дисципліна „Інтелектуальна власність” є нормативною та входить до складу блоку спеціальних дисциплін в системі підготовки фахівця з управління проектами. Місце цієї дисципліни в системі підготовки обумовлено змістом професійної діяльності, адже під час виконання проектних дій менеджер стикається з необхідністю управління процесами використання, охорони та захисту інтелектуальної власності, або безпосередньо зі створенням інтелектуального продукту, якщо це виходить із цілей проекту.

Метою викладання дисципліни є формування загального уявлення про інтелектуальну діяльність в Україні та її місце в системі цивільно-правових відносин, розкриття основних понять інтелектуальної власності як економічної категорії та управління процесами життєвого циклу, а також визначення та формалізації об'єктів та суб'єктів права інтелектуальної власності.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- засвоєння загальних принципів функціонування та методично-правового забезпечення державної системи управління інтелектуальною власністю;

- формування вмінь застосування отриманих знань щодо управління процесами життєвого циклу об'єктів інтелектуальної власності;

- формування вмінь щодо організації діяльності по введенню інтелектуальної власності в господарській обіг у складі нематеріальних активів підприємства;

- засвоєння методик оцінки та процедур захисту прав інтелектуальної власності.

Дана дисципліна є теоретичною основою сукупності знань та вмінь з інтелектуальної власності, що формують профіль фахівців з управління проектами в сфері створення, використання, охорони та захисту інтелектуальних продуктів.

Знання та вміння, отримані студентами під час вивчення навчальної дисципліни „Інтелектуальна власність” в подальшому будуть використані при вивчення взаємопов'язаних дисциплін з професійної та практичної підготовки, а також під час написанні дипломної роботи.

Під час розробки змісту навчання дисципліни „Інтелектуальна власність” були враховані міждисциплінарні зв'язки, ключові освітні та професійні компетенції проектного менеджера, у відповідності до цілей контекстного навчання. Враховуючи, що основні складові предметної компетенції визначені як знання, уміння, навички та ставлення, можна сформувати предметні компетенції дисципліни “Інтелектуальна власність” в системі підготовки фахівців з управління проектами наступним чином:

- когнітивна: розуміння правових аспектів інтелектуальної власності та вміння використовувати отриманні знання в процесах управління проектами;

- методологічна: керування процесами і проектним оточенням під час організації інноваційної діяльності, прийняття рішень і організація дій щодо процесу оцінки, набуття прав та введення інтелектуальної власності в господарській обіг;

- технологічна: застосування управлінських технологій під час створення, охорони, використання та захисту об'єктів інтелектуальної власності;

- контрольна: здійснення контролю за перебігом проектних дій щодо запланованих строків та відповідністю процесів встановленим правилам і вимогам нормативно-правових документів в сфері інтелектуальної власності.

- Крок п'ятий, Інтегруються в навчальний процес освітні технології в системі контекстного навчання для підготовки фахівця певної галузі. При цьому, важною складовою є спосіб побудови навчального предмету, в змісті якого повинні відобразитися не тільки поняття, закони, теорії і факти відповідної науки, але і системна основа даного предмету та логіка його розкриття. Тому, під час проектування та розгортання навчального предмету як предмету навчальної діяльності необхідне зв'язати фундаментальні блоки дисципліни в інтегративній єдності з професіоналізацією. Так, в системі професійної підготовки проектних менеджерів дисципліни Інтелектуальна власність можна виділити три основних блоки: юридичний, в контексті основ та джерел права інтелектуальної власності; економічний, в контексті поняття інтелектуальної власності – як економічної категорії та управлінський, в контексті управління стадіями життєвого циклу інтелектуальної власності під час реалізації проектних дій. При цьому, формування структури кожного з цих блоків повинно виконуватись з врахуванням логіки розгортання навчального предмету та на основі: логіки науки; семіотики; психолого – дидактичних вимог та логіки професійної діяльності. Також, при формуванні цих блоків необхідно керуватися моделлю діяльності майбутнього фахівця, адже система відображених в неї основних професійних функцій і задач орієнтує теоретичний зміст навчальних предметів, дозволяючи в кожному з них ставити наголоси та відповідні акценти професійної діяльності.

- Крок шостий, оцінюється інтегрований показник якостей студента, що включає в себе опанований ним рівень знань, умінь та навичок, а також суб'єктивно-особистісну характеристику його творчих здібностей і готовність

до професійної діяльності. Цей показник характеризує рівень його майбутньої, професійної компетентності. В рамках контекстного навчання одним із дієвих засобів контролю є система тестових завдань. Розроблені, предметно взаємопов'язані завдання (тести), утворюють багаторівневу систему тестового контролю та дозволяють достатньо швидко і точно оцінити степінь розуміння студентом місця і ролі дисципліни в системі професійної освіти, а також основних складових процесів взаємодії опанованих знань і умінь з іншими дисциплінами фахової підготовки.

Висновки. Зміст навчання дисципліни „Інтелектуальна власність” формується у багаторівневу, взаємопов'язану, системо утворюючу структуру, кожен рівень з якої має свої освітні цілі та під час перебігу навчального процесу формує визначені предметні компетенції, що пов'язані з професійною діяльністю.

Зміст навчання та методів побудови навчальної дисципліни „Інтелектуальна власність” відповідають критеріям контексті підготовки. Це в поєднанні з іншими нормативними академічних дисциплін утворює систему професійної підготовки менеджерів проектів.

Знання та навички, отримані студентами при вивченні навчальної дисципліни „Інтелектуальна власність” використовуватиметься в майбутньому для вивчення питань професійної та практичної підготовки, а також для написання магістерської дипломної роботи.

Література

1. **Личностный** и компетентностный подходы в образовании: проблемы интеграции / А. А. Вербицкий, О. Г. Ларионова. – М. : Логос, 2011. – 336 с.
2. **С. М. Ілляшенко.** Маркетинг та інновації розвитку менеджменту: монографія / С. М. Ілляшенко. – Суми : Університетська книга ОТМ, 2006. – 728 с.
3. **Галузевий** стандарт вищої освіти в Україні. Освітньо-кваліфікаційна характеристика магістра за спеціальністю 8.000003 „Управління проектами”.

Наказ Міністерства освіти і науки України від 20 грудня 2004 року № 953 „Про затвердження компонентів галузевих стандартів вищої освіти в галузі специфічних категорій навчання”.

4. **Галузевий** стандарт вищої освіти в Україні. Освітньо-професійна програма підготовки магістра за спеціальністю 8.000003 „Управління проектами”. Наказ Міністерства освіти і науки України від 20 грудня 2004 року № 953 „Про затвердження компонентів галузевих стандартів вищої освіти в галузі специфічних категорій підготовки”.

Kazarinov Yu. I.

Competitive Approach in the Training System Formation for the Project Manager During Teaching the Academic Discipline „Intellectual Property”

A number of factors, which form a certain algorithm of educational activity and the process of formation of specialist professional competencies are considered in the article on the analysis of scientific papers. The importance of the development of monitoring tools for the knowledge assessment of the specialist and the achieved level of the professional qualities and competencies of person is emphasized in it also.

Key words: competence, competitive approach, system of training, education, project manager, intellectual property.

Відомості про автора

Казарінов Юрій Іванович – кандидат технічних наук, доцент кафедри технологій управління Національного авіаційного університету.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.